

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

УРЕЂУЈЕ

А. БЕЛИЋ

УЗ

СТАЛНУ САРАДЊУ

Г. г. А. МЕЈЕ-А, проф. Collège de France, А. СТОЈИЋЕВИЋА, проф. Унив. у Љубљани, К. ЊИЧА, проф. Унив. у Кракову, Љ. СТОЈАНОВИЋА, акад. у Београду, М. РЕШЕТАРА, проф. Унив. у Загребу, О. ХУЈЕРА, проф. Унив. у Прагу, Р. НАХТИГАЛА, проф. Унив. у Љубљани, СТ. ИВШИЋА, проф. Унив. у Загребу, СТ. М. КУЉБАКИНА, проф. Унив. у Скопљу, ФР. ИЛЕШИЋА, проф. Унив. у Загребу, ФР. РАМОВША, проф. Унив. у Љубљани, и Х. БАРИЋА, проф. Унив. у Београду.

БЕОГРАД. 1921.

КЊИГА II, СВ. 3—4.

liche Scham (to je: *cunnius, feminal*); *Mädchen*“ (Daniel Sanders, „Wörterbuch der Deutschen Sprache“, I. svezak, 2. izdanje, Leipzig 1876, str. 243). Ovu njemačku imenicu izvode sve germaniste iz romanskih jezika (talj. *punzone*, franc. *poinçon*), koji su je preuzeli iz lat. *punctio[nem]* „Stechen, Stich“.

Zanimljivo je, što kaže Adelung („Wörterbuch der hochdeutschen Mundart“, sv. I, 1807, 1259): „Der *Bunzenzins*, niedrige und größtentheils veraltete Benennung derjenigen Summe, womit sich leibeigene Personen von dem Gutsherrn die Erlaubnis zu heiraten erkaufen müssen; das *Bunzengeld*, von dem noch im niedrigen Leben üblichen Bunze „*vulva*“.

U Grimmovu Njem. Rječniku, II. sv., navedena su različna značenja riječi „*die Bunze, Punze*“ ovako: 1. *caelum* (*dlijeto*), 2. *opus caelatum* (*dlijetom dubeno djelo*), 3. *Stempel* (*pečat*), 4. *doliolum*, 5. *puella, femina*, 6. *vulva*. Jednu štampanu potvrdu za riječ *Bunze* u značenju „*puella*“ navodi Sanders, Deutsches Wörterbuch, III, pod riječju *Zwiesel*: „*Gezwieselte Bunzen und Buben*“ (to jest „*djevojke i dječaci rastavljeni*“, u Fischartovoj satiri „*Aller Praktik Großmutter*“, 3. izdanje, 1575, na str. 55.

Novo mesto.

Ivan Koštiál.

17. Стслов. *brěžda* „носећа“ и лит. *berždzia* „јалова“.

Е. Berneker, *Slav. etym. Wb.* 49 наводи уз стслов. *brěžda*, рус. *берёжая*, „суждребна“, мрус. *berěža* „id.“, српхрв. *brěda* „носећа“, слов. *bréja* „id.“, чеш. *březi* и лит. *berždzia* „јалова“ и пита како се има објаснити, због њиховог супротног значења, однос међу литавском и словенском речи.

Мени се чини да се лит. *berždzia* има одвојити од праслов. **berda*. Ја, истина, не оспоравам да обе ове речи спадају ка корену **bher-* „носити“, али држим да нису поједнако образоване. Јер док се лат. *fōrda* „бређа“, које Суну, *Mélanges Brunot* 72 и д. изводи из **fori-dos* ка грч. *φορός*, може сврстати уз словенску реч као **bhōr-dos* проширењем основе *bhēr-|bhōr-* са *d* као грч. *δεκά-δ-* : **dek-m-* 10¹, лат. *glan-d-* „желуд“ : **gelen-* > јерм. *kařin* овако се не може објаснити *-d-* у лит. *berždzia*. Под претпоставком да је литавска реч идентична са словенском, остало би најме необјашњено *ž* које се у литавском не умеће међу *r* и *d* Person, *Beitr. zur idg. Wortforschung* [= *Skrifter utgifna af K. Human. Vetenskaps- Samfundet i Uppsala* X] 24, 348.

Исвр. праоблик од којег треба поћи за лит. *berždzia* је, по мојем мишљењу, **bhēr-ğdhia*. *ğdhia* је фемининум ка **ğhdós*, а ово је у сложенници сасвим правилно настало из невр. **ğhə-tós*: грч. *χατέω* „мањкати, потребовати“ ка корену **ghē(je)-*, бити напуштен, празан“.

Потпуни аналогон ка лит. *berždzià* 'јалова' је слов. **porzda* 'id.' у стслов. *ne-prazda* 'forda' Miklosich, *Slav. etym. Wb.* s. v., где *-zda* одговара иевр. **gdhā*, а реч за 'пород' у првом саставном делу праобл. **pōr-gdha* (в. грч. *πόρις* 'младо говече, млади син, млада девојка', чеш. *s-pra-tek* 'превремено теле', стинд. *pīthukas* 'дете, теле, млада девојка') показује једнаку еволуцију значења 'родити' из 'носити' које је још очувано у грч. *ἐπορον* 'ношах', као и **bhēr-* у лит. *ber-ždzià* 'јалова' (= 'порода лишена') према лат. *fero* 'носим'.

Анализа литавске речи за 'јалова' даје нам могућност да објаснимо и загонетно алб. *berōñe* 'unfruchtbar (von Menschen und Tieren)' G. Meyer, *Etym. Wb. d. alb. Spr.* 33., *Χριστοφορίδης*, *Λεξ. τῆς ἀλβ. γλ.* 43, ма да К. Oštir, *Beitr. zur alar. Sprachw.* I, 121 тврди да је она неиндоевропског порекла. Алб. се облик, напротив, даје, но мојем мишљењу, сасвим лепо рашчланити у невр. **bhōr-waniñ* : *bhōr-* као у лат. *for-da*, а *wani-* ка стинд. *vānyā* 'крава чије је теле липсало', које J. Charpentier, *Zur altindischen Etymologie* у *Le Monde Orient.* VI 118 врло убедљиво доводи у везу с лат. *vānus*. Фонетских тешкоћа у алб. речи нема: за прелаз *ru* > *r* упор. алб. *pare* 'први' : стинд. *pūrvas*. Има једино да се објасни акценат, пошто у албанскоме сложенице имају нагласак на првом саставном делу композита, док су једино *simplicia* акценатована на претпоследњем слогу. Ми бисмо, због тога, полазећи од **bhōr-waniñ*, очекивали алб. **béreñe* правилном редукацијом поста акценатског вокала у *e*. Померање акцента има се приписати истом узроку којем и обновљено о место *e*, тј. утицају синглекса *voñe* као што је то случај н. пр. и у алб. *kopīte* (из *kōpīte* > срп. *kōpile*) праобл. *kū + pēlnos* : *piel* 'рађам' због синглекса **pīte* в. К. Oštir, *Wörter und Sachen* V, 220.

Београд, децембра 1921.

Х. Барих.

18. Iz srpskohrvatske toponomastike.

Gladnici. Sasvijem je lako razumljivo, da narod metaforički nazove slabu zemlju gladnom. Odatle ovaj adjektiv u toponomastici. U supstantiviranom obliku sa sufiksom *-ik* dolazi veoma rano: a. 1134¹⁾ *Gladnikus* territorium spalatense, = 1208¹⁾ *Gladnic* blizu mjesta *Cilco*²⁾ (= danas *Kučine* kod Spljeta. Da se je riječ u ono vrijeme smatrala srpskohrvatskom, izričito kaže listina iz g. 1294¹⁾ territorium positum in valle quod sclavonice dicitur *Gladnic* pod mjestom *Kelco*. Još se pominje a. 1296¹⁾ terra in *Gladnico*; a. 1284¹⁾ terra in *Gladnico* je valjda štamparska griješka. I danas postoji naziv *Gladnici* u konfinu Kučinā.

¹⁾ II 45, III 80, VI 479, VII 184, 387, XIII 103, 247, 574. — ²⁾ v. NVj. XXIII 311.